

*Ändå faller jag inte i farstun för just den här boken.*¹

Om att påverka läsaren av bokrecensioner med hjälp av fraseologismer

---

Mariann Skog-Södersved
Institutionen för tyska språket och litteraturen
Vasa universitet

Anita Malmqvist
Institutionen för språkstudier
Umeå universitet

Der Bereich Phraseologie ist in der schwedischen wissenschaftlichen Literatur spärlich vertreten. Es fehlt nicht nur an einer einheitlichen Terminologie, sondern auch an empirischen Studien zu Gebrauch und Funktion von Phraseologismen. Um diese Forschungslücke zu schließen und um zur weiteren Beschäftigung mit dem Forschungsfeld anzuregen, arbeiten wir seit einiger Zeit an einer schwedischsprachigen Einführung für den universitären Bereich. Da die Darstellung darauf abzielt, Gebrauch und Funktion phraseologischer Einheiten im heutigen Schwedisch zu erfassen, werden authentische Belege gesammelt und analysiert. Kriterien für die Auswahl von zu untersuchenden Textsorten waren dabei, dass sie die Standardsprache vertreten und sich an ein breiteres Publikum wenden. Buchbesprechungen in Tageszeitungen erfüllen beide Kriterien und erschienen uns auch deshalb geeignet, weil eine Rezension sowohl informierende als auch wertende Elemente aufweist, Letzteres laut einschlägiger Literatur eine zentrale Funktion phraseologischer Einheiten. Dies lässt sich durch die vorliegende Teiluntersuchung vorsichtig bestätigen, da die Mehrzahl der gesammelten Belege eine wertende Funktion hat. In Abschnitten, die ein Gesamturteil über das rezensierte Werk abgeben, machen sie sogar vier Fünftel aus.

Nyckelord: fraseologismer, recensioner, informerande, värderande

1 Inledning

Forskningen i svensk fraseologi är blygsam. Främst har samlingar med ordspråk, ordstäv eller liknande publicerats samt konstruktionsordboken *Svenskt språkbruk* (2003). Dessutom finns ett fåtal arbeten som befattar sig med teoretiska aspekter. Detta föranledde oss att för snart tre år sedan inleda arbetet med en svensk introduktion i fraseologi. Undersökningen som presenteras i denna artikel utgör en del i arbetet att samla autentiska belägg för boken och att studera fraseologismernas funktion i texter. Fraseologismerna kan ha olika funktioner, bl.a. kan man med hjälp av dem uttrycka den egna inställningen till något. Vi utgår dock ifrån att fraseologismer i sig inte automatiskt har

---

¹ Hbl 7.12.2007

vissa bestämda funktioner men att de beroende på sammanhang kan bidra till att fylla vissa funktioner. För att få en bättre uppfattning om fraseologismernas funktioner beslöt vi att inledningsvis försöka kartlägga användningen av dem litet mera ingående i en textsort och valde då bokrecensioner i dagspressen.

Vi utgår ifrån att recensenten genom recensionen kan påverka läsaren. Vi riktar därför uppmärksamheten speciellt på hur fraseologismerna bidrar till recensionernas värderande funktion. Man kan kanske påstå att recensenten utövar en viss makt med hjälp av språket.

Inledningsvis presenterar vi materialet närmare och går in på vilka typer av böcker som recenserats. Efter karakteriseringen av materialet följer en överblick över förekomsten av fraseologismer i detsamma. Till sist betraktas fraseologismerna i värderande textavsnitt och hur de bidrar till att uttrycka recensentens åsikt om det recenserade verket och därmed sannolikt även påverka läsaren. Det är kanske i det här sammanhanget skäl att påpeka, att läsaren av recensioner och läsaren av böcker inte nödvändigtvis behöver sammanfalla (Kerstan 2006: 55). Denna omständighet är dock inte av intresse för våra iakttagelser, eftersom vi inte har för avsikt att t.ex. uttala oss om recensionernas inverkan på försäljningen och läsningen av verken.

2 Om bokrecensioner

Textsortvarianten *bokrecension* kan indelas i två huvudgrupper, nämligen i konstrecensionen² och den vetenskapliga recensionen (Dallmann 1979). Enligt den litteratur vi bekantat oss med tycks den vetenskapliga recensionen tilldra sig ett större lingvistiskt intresse än konstrecensionen. Vi har dock valt att studera just konstrecensionen, närmare bestämt de bokrecensioner som förekommer på dagstidningarnas kultursidor och riktar sig till en betydligt bredare publik än den vetenskapliga recensionen. Bokrecen-

---

² Vi använder oss här av en svensk direktöversättning av termen *Kunstrezension* i Dallmann (1979).

*Ändå faller jag inte i farstun för just den här boken.
Om att påverka läsaren av bokrecensioner med hjälp av fraseologismer*

sionerna i tidningar³ representerar i princip standardspråk, medan den vetenskapliga recensionen, som publiceras i facktidskrifter, vänder sig till en speciell publik och både de primärtexter som recensionerna behandlar och den läsekrets de riktar sig till påverkar språket och sålunda sannolikt även användningen av fraseologismer.

Bokrecensionen reagerar på och informerar om en faktisk händelse, dvs. publiceringen av ett litterärt verk. Men redan här sker ett visst urval av vad som recenseras, eftersom det inte är praktiskt möjligt att recensera allt som kommer ut på – i det här fallet svenska – på bokmarknaden. Böcker som har stor chans att bli recenserade är t.ex. sådana som är skrivna av kända författare, som representerar författare som skriver på svenska, som är en bok av en ny förmåga, som behandlar ämnen som väcker debatt eller som beskriver något speciellt livsöde.

En central funktion hos recensionen, liksom generellt hos sakprosan, är att informera (Englund, Ledin & Svensson 2003: 36–37) men den ska även analysera och bedöma verket. Den kan antingen motivera läsaren till att själv läsa boken eller avråda från läsning. Texten innehåller följaktligen både informerande och appellerande drag. En recension är till sin funktion både opinionsbildande och bildande. Den är även uppbyggd enligt ett visst mönster. Recensionen börjar med uppgifter om det recenserade verket och slutar med recensentens namn, ofta även e-post-adress.⁴ I själva recensionstexten ingår ett längre eller kortare referat av bokens innehåll, ofta med direkta citat ur primärtexten. Även i referatet av innehållet kan recensenten fälla värderande omdömen om texten. Eftersom fraseologismer enligt sekundärlitteraturen ofta kan indicera en emotionellt betonad inställning och värdering (Fleischer 1997: 219; Burger 2007: 83) ligger det nära till hands att anta att fraseologismer används just i textavsnitt som innehåller något sorts omdöme. Typiskt är att recensionen avslutas med en sammanfattande bedömning.

---

³ Bokrecensioner förekommer även i andra medier än tidningar och tidskrifter, t.ex. på Internet och i radio- och teveprogram. För andra syften vore även en intermedial jämförelse av bokrecensioner av intresse.

⁴ Här avses endast recensioner i svenskspråkiga dagstidningar. Till exempel i dagspressen i Tyskland återfinns uppgifterna om det recenserade verket allra sist i recensionen efter recensentens namn.

Recensenterna torde ha relativt fria händer och det gör att recensionstexterna är ganska varierande. Till olikheterna bidrar även det faktum att det är olika genrer som recenseras, vilket även kan resultera i skillnader i ordförrådet inklusive användningen av fraseologismer.

3 Om tidningarna och undersökningsmaterialet

Recensionerna som analyserats för denna undersökning härstammar ur fem svenskspråkiga dagstidningar. Tidningarna är valda så att de ska täcka både svenskan i Finland och i Sverige. Undersökningsmaterialet är hämtat ur *Dagens Nyheter* (DN), *Hufvudstadsbladet* (Hbl), *Nya Åland* (NyaÅ), *Vasabladet* (Vbl) och *Västerbottens-Kuriren* (VK).

Av de utvalda tidningarna har DN den överlägset största upplagan med närmare 345 000 exemplar. Den grundades 1864 och har sitt säte i Stockholm. Den utkommer varje dag med undantag för vissa helgdagar. Bokrecensionerna ingår i kulturdelen men inte i varje nummer. På DN finns det en bokgrupp som gör ett första urval av de böcker som ska recenseras. I gruppen ingår även några litteraturvetare. Böckerna skickas till en fast grupp kritiker som gör det slutliga urvalet. Speciellt när det gäller facklitteratur kan recensentgruppen utvidgas med experter utifrån.⁵

Hbl är den enda svenskspråkiga tidningen i Finland som kan betraktas som en rikstidning. Även den grundades 1864, har numera en upplaga på drygt 50 000 exemplar och utkommer dagligen. Den försöker enligt egen uppgift ha en heltäckande bevakning av böcker som ges ut på svenska i Finland. I söndagens litteraturuppslag recenseras företrädesvis utgivningen i Sverige men också i det finska Finland. Böcker som getts ut i bl.a. England, Tyskland och USA och som anses betydelsefulla ingår med recensioner under veckan liksom svenska och finska böcker. Tidningen har en fast grupp om tioalet

---

⁵ Information per telefon 11.2.2009 från DN.

*Ändå faller jag inte i farstun för just den här boken.
Om att påverka läsaren av bokrecensioner med hjälp av fraseologismer*

regelbundet medverkande recensenter med skribenter från både Finland och Sverige. Det normala är att recensionerna beställs.⁶

Regionaltidningen VK grundades år 1900 och ges ut i Umeå. Tidningen utkommer sex dagar i veckan och har en upplaga på ungefär 38 000 exemplar. Bokrecensionerna ingår i tidningens kultur-nöjes-sportdel och publiceras inte dagligen. Enligt uppgifter från redaktionen⁷ väljer tidningen ut böcker för sina recensioner utifrån vad som är aktuellt vid tillfället. Man har en fast grupp recensenter bestående av ett tiotal frilansare. Bland dessa finns några litteraturvetare från Umeå universitet.

Vbl är Finlands största svenskspråkiga regionaltidning med en upplaga på ca 25 000 exemplar. Tidningen grundades redan 1856 och utges i Vasa. Med undantag för vissa helgdagar utkommer den sju dagar i veckan. Nästan dagligen ingår en eller flera bokrecensioner i tidningen. Den prioriterar finlandssvensk litteratur men mycket stor vikt läggs även vid rikssvenska böcker på grund av den sverigesvenska kulturens betydelse i Österbotten. Även internationell litteratur i svensk översättning recenseras. Enligt tidningens egen kontroll når recensionsvolymen upp till samma storleksklass som i stora rikstidningar. Vbl har en stor tämligen fast grupp recensenter med en kärna av ”riktigt fasta” medarbetare. Sporadiskt accepteras även spontant inkomna recensioner.⁸

För att även få något slags uppfattning om åländska recensioner följde vi under drygt tre månader hösten 2008 förekomsten av recensioner i tidningen NyaÅ. Tidningen är mycket liten i jämförelse med de övriga tidningarna i undersökningsmaterialet. Den hade 2007 en kontrollerad upplaga på drygt 7 000 exemplar⁹ och utkom under tiden för insamlandet av materialet sex gånger i veckan, men återgick den 1 mars 2009 av kostnadsskäl till att vara en femdagarsstidning. Tidningen ges ut i Mariehamn. Bokrecensioner ingår endast sporadiskt i NyaÅ och under den period materialet samlades ingick endast 18 recensioner.

---

⁶ Uppgifterna om tidningens strategi i fråga om recensioner per e-post från Mikael Kosk på Hbl:s kulturavdelning 11.2.2009.

⁷ Information per telefon 11.2.2009 från VK.

⁸ Uppgifterna per e-post från Vbl:s kulturredaktör Bertel Nygård 13.2.2009.

⁹ Uppgifterna per e-post från NyaÅ:s receptionist Sofia Velander 16.2.2009.

Tab. 1 innehåller närmare uppgifter om bl.a. undersökningsmaterialets omfång. Antalet sidor bygger på uppskattningar med en halv A4-sidas noggrannhet, dvs. recensionens längd rundas av uppåt eller nedåt. Alla tidningar representeras inte med ett lika stort material, vilket dock inte torde spela någon större roll i det här sammanhanget, eftersom tidningarna inte kommer att jämföras direkt sinsemellan i någon större utsträckning.¹⁰

Tab. 1. Korpus.

Tidning	Sidor A4	Recensioner	Recensenter	Kvinnl. recens.	Manl. recens.
DN	51,5	40	27	8	19
Hbl	51,0	59	32	13	19
NyaÅ	13,0	18	10	6	4
VK	34,0	37	16	6	10
Vbl	30,0	46	27	14	13
Sammanlagt	179,5	200	112	47	65

Undersökningen omfattar alltså 200 recensioner skrivna av sammanlagt 112 recensenter. Även om en del recensenter är representerade med flera recensioner torde ändå risken vara obetydlig att någons personliga stil skulle vara utslagsgivande för användningen av fraseologismer i materialet. En intressant detalj i sammanhanget är andelen manliga och kvinnliga recensenter. Sammanlagt är fler män företrädna, men i de mindre tidningarna, speciellt i de finlandssvenska tidningarna tycks kvinnliga recensenter i högre grad anlitas. Beaktar man antalet recensioner skrivna av kvinnor (respektive män) blir denna tendens ännu tydligare: DN 22,5 % (77,5 %), Hbl 39 % (61 %), NyaÅ 44,4 % (55,6), Vbl 50 % (50 %) och VK 51,4 (48,6) %. I ett annat sammanhang har vi undersökt 26 A4-sidor recensioner ur *Svenska Dagbladet* och där uppgick andelen recensioner skrivna av kvinnor endast till 10 %. Tendensen tycks vara att i större tidningar är det främst manliga recensenter som kommer till tals.

¹⁰ För VK och Vbl föreligger ett betydligt större material än vad som framgår ur tab. 1, men det är ännu inte analyserat.

*Ändå faller jag inte i farstun för just den här boken.
Om att påverka läsaren av bokrecensioner med hjälp av fraseologismer*

Vårt undersökningsmaterial består av litteraturrecensioner i vid bemärkelse. Recensionerna behandlar olika slag av litteratur, inte enbart skönlitteratur. I undersökningen har vi inte beaktat längre, mer essäartade presentationer av oftast två eller flera vetenskapliga eller populärvetenskapliga framställningar kring ett bestämt tema. Resultaten av en grov indelning av de recenserade böckerna i olika genrer framgår av tab. 2. I tabellen har för varje genre den procentuellt största förekomsten markerats med grå bakgrund. Uppgifterna för NyaÅ kan inte anses som tillförlitliga med tanke på det ringa materialet. Intressant är den höga andelen lyrikrecensioner i finlandssvenska Hbl och Vbl. Anmärkningsvärt är vidare romanernas framträdande ställning i VK och Vbl och sakprosans i DN. I Hbl är andelen ”Övrigt” i ögonenfallande. Detta kan eventuellt återspegla tidningens strategi att ha en täckande bevakning av de böcker som ges ut på svenska i Finland.

Tab. 2. Fördelningen av genrer i korpusen.

Genre	DN		Hbl		NyaÅ		Vbl		VK	
	abs.	%	abs.	%	abs.	%	abs.	%	abs.	%
Biografiskt	1	2,5	7	11,9	5	27,8	7	15,2	5	13,5
Lyrik	0	0,0	9	15,3	2	11,1	6	13,0	2	5,4
Romaner	14	35,0	15	25,4	5	27,8	21	45,7	21	56,8
Sakprosa	16	40,0	12	20,3	5	27,8	11	23,9	6	16,2
Övrigt	9	22,5	16	27,1	1	5,5	1	2,2	3	8,1
Sammanl.	40	100,0	59	100,0	18	100,0	46	100,0	37	100,0

4 Fraseologismer och värdering

Tab. 3 innehåller en översikt över förekomsten av fraseologismer, dess placering och funktion i de analyserade recensionerna.¹¹ Vi har i vår analys undersökt endast de idiomatiska och delidiomatiska fraseologismerna (t.ex. *hänga på ett hår* respektive *följa ngt till punkt och pricka*), med andra ord inte kollokationerna (t.ex. *borsta tänderna*). Kolumnen ”Primärtext” upptar de belägg som ingår i den citerade primärlitteraturen,

¹¹ På grund av den ringa mängden recensioner ur NyaÅ avstår vi från att beakta dem i översikten.

men som vi inte indelat efter någon funktion eller på annat sätt beaktat. Uppgifterna för de textavsnitt som uppvisar flest belägg i de olika tidningarna har markerats med grå bakgrund. Som redan påpekats anser vi alltså inte att fraseologismer endast kan uppträda i *en* bestämd funktion.¹² För deras funktion i recensionerna har en bedömning gjorts med hjälp av den omgivande texten. Om det framgår att recensenten fäller ett omdöme om primärtexten eller dess författare anser vi att fraseologismen bidrar till den värderande funktionen. Om fraseologismen förekommer där inga omdömen ges utan t.ex. endast primärtextens innehåll refereras, karakteriseras dess funktion som informerande. Indelningen i dessa två kategorier bygger på bokrecensionens huvudfunktioner. Gränsdragningen är emellertid inte i varje enskilt fall helt lätt.

Tab. 3. Fraseologismernas förekomst, placering och funktion.

Placering	Informerande				Värderande				Primärtext			
	DN	Hbl	Vbl	VK	DN	Hbl	Vbl	VK	DN	Hbl	Vbl	VK
Rubrik	0	2	1	1	2	0	0	4	0	0	0	0
Mellanr.	–	1	–	–	–	1	–	–	–	0	–	0
Ingress	1	0	–	1	2	0	–	2	0	0	–	0
Första st.	4	8	3	1	4	6	4	8	1	1	1	0
Början ¹³	13	7	9	2	20	15	11	14	1	0	1	0
Mitten	7	19	11	5	28	27	12	15	0	0	1	0
Slutet	10	17	9	5	29	15	7	12	0	1	4	0
Sista st.	3	1	1	1	11	6	9	6	2	0	0	0
Sammanl.	38	55	34	16	96	70	43	61	4	2	7	0

I tabellen anger noll (0) att textavsnittet inte innehåller någon fraseologism, medan ett streck (–) anger att textavsnittet inte förekommer i respektive tidnings bokrecensioner. Tittar vi närmare på siffrorna i tab. 3 kan vi konstatera, att antalet fraseologismer i värderande funktion i varje tidning överskrider dem som har en informerande funktion. Speciellt tydligt är detta för DN och VK. Sammanlagt innehåller vårt material 426

¹² Det betyder dock inte, att inte enskilda fraseologismer skulle uppvisa konnotationer.

¹³ Kategorierna "Början", "Mitten" och "Slutet" innehåller alltså inte fraseologismerna i recensionens första och sista stycke.

*Ändå faller jag inte i farstun för just den här boken.
Om att påverka läsaren av bokrecensioner med hjälp av fraseologismer*

fraseologismer. Av dessa har ca 34 % informerande och ca 63 % värderande funktion. Ungefär 3 % av beläggen härstammar ur primärtexterna.

En granskning av hur fraseologismerna fördelar sig över hela recensionen visar att de företrädesvis befinner sig i mitten av ett stycke. Siffrorna i tabellen kan dock inte jämföras utan inskränkningar. Detta på grund av att vi valt att betrakta första och sista stycket separat, för att se om dessa uppvisar särdrag. Spridningen av fraseologismerna i informerande respektive värderande funktion vittnar även om det vi tidigare nämnde, nämligen att omdömena om verket som recenserats inte är samlade enbart på ett ställe utan att de fördelar sig över hela texten. Det som klart återspeglas i siffrorna i tabellen är även att sista stycket som väntat är den plats, där ett omdöme om boken i allmänhet ges. Här är sammanlagt 80 % av fraseologismerna värderande till sin funktion.

Följande sex exempel innehåller samtliga ett slags slutomdöme om det recenserade verket, där fraseologismerna bidrar till att ge eftertryck åt recensentens uppfattning och sammanfattar denna på ett pregnant sätt. Det första exemplet är en travesti på det kända citatet av Esaias Tegnér ur *Epilog vid Magister-Promotionen i Lund 1820*: ”det dunkelt sagda är det dunkelt tänkta”. I (2) uppmanas mottagaren till läsning genom att den i förhållande till tidigare verk av samma författare annorlunda berättarstilen framhävs. (3) betonar att det recenserade verket trots sin ålder fortfarande är aktuellt och läsvärt, medan (4) framställer den recenserade romanen som en utmaning för läsaren. Att *ha sitt finger med i spelet* (5) uttrycker oftast att någon är involverad på ett negativt sätt, men i detta exempel framgår av kontexten att fraseologismen är positivt konnoterad. Endast (6) innehåller en tydlig negativ värdering genom att skribenten säger sig inte vara imponerad av romanen i fråga.

- (1) *I detta lyckas författaren faktiskt visa att **det omständligt sagda** faktiskt **kan vara det knivskarpt tänkta**.* (VK 19.9.08)
- (2) *O’Connors tidigare välpolerat urbana prosa tycks **ha fattat eld**.* (DN 14.12.07)
- (3) *Den publicerades aldrig under Viktoria Benediktssons livstid, men **visar vägen** än idag.* (DN 20.1.08)
- (4) *Ulrika Nielsens nya bok är en mycket spännande och komplex genreöverskridande, en prosabok som **sätter** läsaren **på prov**, men som ger mycket tillbaka för den som ger sig tid till läsning.* (Vbl 4.9.08)

- (5) *Layout och grafisk formgivning är proffsigt snygga, liksom alltid när Ove Lillas **har sitt finger med i spelet**.* (Vbl 19.9.08)
- (6) *Ändå **faller jag inte i farstun** för just den här boken.* (Hbl 7.12.07)

En annan omständighet som klart framgår ur tab. 3 är den ringa förekomsten av fraseologismer i rubriken. Eftersom NyaÅ inte beaktats innehåller tabellen 182 rubriker och i dessa har endast 10 fraseologismer kunnat beläggas – med en viss övervikt för dem i värderande funktion. Rubriken kan i och för sig inte behandlas på samma sätt som själva recensionstexten, eftersom det inte är säkert att recensenten satt den och den hur som helst har sin speciella funktion. (7) uppmanar till läsning genom att redan från början konstatera att den recenserade novellsamlingen uppvisar samma höga kvalitet som tidigare verk av samma författare, medan (8) uttrycker viss leda över en alltför flitigt företrädd genre genom att travestera en ofta förekommande kommentar i Åke Holmbergs böcker om Ture Sventon: ”ständigt denna vessla”.

- (7) *Novellist som **håller stilen*** (VK 19.9.08)
- (8) ***Ständigt dessa mysterier*** (DN 18.12.07)

Det är likväl intressant att inte fraseologismer tycks användas i någon större utsträckning i rubrikerna, t.ex. med avsikt att väcka uppmärksamhet. Till en viss del gäller detta även för början av styckena inklusive första stycket. Några exempel på fraseologismer med denna placering ska här kommenteras. (9) innehåller en lätt modifiering av fraseologismen *passa som hand i handske* och uttrycker att den recenserade bokens huvudperson passar exakt till det övergripande temat i boken. Ett expressivt sätt att kommentera något ofta förekommande är fraseologismen *dugga tätt* (10), som i sin negerade form här anger tillfredsställelse över att en ny lärobok (äntligen) utkommit. Fraseologismen i (11) tar sin utgångspunkt i halshuggningen som metod för att utmäta straff och får här stå för ett under de senaste åren återkommande tema i litteraturen, nämligen angrepp på kända, ofta t.o.m. namngivna personer, något som inte sällan benämns med ett annat uttryck från samma ursprungsdomän, nämligen *hänga ut*. Att sluta *med fanan i topp* betyder att lämna något när det fortfarande går bra och används i (12) för att kritisera författaren till primärtextern för att inte ha avslutat medan läsarens intresse fortfarande var på höjdpunkten.

- (9) *Skogshuggar-Anne **passar som handen i handsken**.* (Hbl 21.12.07)
- (10) *Nya läroböcker **duggar inte tätt**.* (Vbl 14.9.08)

*Ändå faller jag inte i farstun för just den här boken.
Om att påverka läsaren av bokrecensioner med hjälp av fraseologismer*

- (11) *Ännu en relationsroman. Ännu en roman, som låter bilor falla över kända och halvkända i Stockholms medie- och kulturkretsar.* (VK 26.8.08)
- (12) *Så småsint av henne att inte låta berättelsen sluta med fanan i topp!* (VK 1.10.08)

Som redan konstaterats, är det inte i dessa avsnitt som fraseologismerna främst förekommer. Inte heller ingressen uppvisar någon nämnvärd förekomst av fraseologismer. Fraseologismernas plats tycks klart vara i brödtexten, som kan sägas ha en diskuterande karaktär. Avslutningsvis kommenterar vi följande fraseologismer ur denna kategori.

- (13) *Vitterhetssamfundets utgåva av "Ett köpmanshus i skärgården" är den första oavkortade som kommit de senaste hundra åren. Vilket är synd och skam.* (DN 21.12.07)
- (14) *[...] s.k. kulturpersoner som smutskastar varandra i bok och spalt;* (Hbl 11.12.07)
- (15) *Han lyckas i Snömannen dessutom mycket väl blanda bort korten och länge hålla läsaren i kompakt ovisshet om vem som egentligen begått de bestialiska brotten.* (Vbl 22.8.08)
- (16) *Han skriver inte läsaren på näsan, men slutsatsen kan inte bli annat än: justitiemord.* (VK 2.9.08)

(13) är ett exempel på kategorin ordpar, som enligt Bendz (1967: 27) tycks vara särskilt frekvent förekommande i germanska språk. Synonymiska ordpar som *synd och skam* används för att förstärka en utsaga (Benz 1967: 14) och uttrycker i den här refererade kontexten en stark värdering. Även (14), som dock inte är lexikaliserad, kan räknas till samma kategori och har även den en förstärkande funktion. Exemplet (15) och (16) visar användningen av i grunden negativt konnoterade fraseologismer för att ge en positiv värdering av två kriminalromaner. Att *blanda bort korten* betyder att förvirra läsaren och inte avslöja gärningsmannen i ett alltför tidigt skede, vilket naturligtvis är ett viktigt drag hos en deckare. På liknande sätt gäller det att inte skriva läsaren på näsan, dvs. på ett förmyndaraktigt sätt tala om, vad han/hon ska dra för slutsatser.

5 Slutord

Dagstidningar innehåller regelbundet bokrecensioner. Deras uppgift är att informera om nyutkommen litteratur. Bokrecensionen kan mer eller mindre tydligt motivera läsaren att själv läsa det aktuella verket eller avråda från läsning. Kontakt med några redaktioner har visat att de även följer en linje vid urvalet av de böcker som recenserar. Enligt denna undersökning avspeglas linjen till en viss del i fördelningen av genrer.

I 182 recensioner publicerade i svenskspråkiga dagstidningar utgivna i Sverige och Finland har vi studerat förekomsten av fraseologismer och deras användning i informerande respektive värderande kontext. Antalet fraseologismer i värderande funktion är betydligt högre än i informerande. Av detta kan man dock inte dra några direkta slutsatser utan att ha jämfört andelen informerande och värderande text i recensionerna med varandra.

Fördelningen av fraseologismerna i den undersökta korpusen visar tydligt att värderande omdömen fällt med hjälp av bl.a. fraseologismer i stor sett i hela recensionen. Vidare visar resultaten att recensionen inte helt oväntat ofta slutar med en värdering. I sista stycket av recensionerna har 4/5 av de belagda fraseologismerna en värderande funktion. Detta överensstämmer med Fleischers (1997) och Burgers (2007) iakttagelser om fraseologismer och värderingar.

Litteratur

- Bendz, Gerhard (1967). *Ordpar*. Andra upplagan. Stockholm: P. A. Norstedt & Söners Förlag.
- Burger, Harald (2007). *Phraseologie. Eine Einführung am Beispiel des Deutschen*. 3., neu bearbeitete Auflage. Berlin: Erich Schmidt.
- Dallmann, Sabine (1979). Die Rezension. Zur Charakterisierung von Texttyp, Darstellungsart und Stil. I: *Sprachnormen, Stil und Sprachkultur. Linguistische Studien Reihe A, Arbeitsberichte*, 58–97. Red. Wolfgang Fleischer. Berlin.
- Englund, Boel, Ledin, Per & Svensson, Jan (2003). Sakprosa – vad är det? I: *Teoretiska perspektiv på sakprosa*, 35–59. Red. Boel Englund & Per Ledin. Lund: Studentlitteratur.
- Fleischer, Wolfgang (1997). *Phraseologie der deutschen Gegenwartssprache*. 2., durchgesehene und ergänzte Auflage. Tübingen: Niemeyer.
- Kerstan, Wendy (2006). *Der Einfluss von Literaturkritik auf den Absatz von Publikumsbüchern*. Marburg: Verlag LiteraturWissenschaft.de.
- Svenskt språkbruk (2003). *Ordbok över konstruktioner och fraser*. Utg. av Svenska språknämnden. Stockholm: Norstedts.